
Pitva dříve připomínala divadlo

Pitva dříve připomínala divadlo

Před šesti sty lety předvedli středověcí anatomové první veřejné zkoumání lidského těla

Pitva se zpočátku považovala za něco velice nedůstojného. Ale zkoumání anatomie lidského těla nám umožnilo představit si, jak vznikají například nemoci tepen nebo ateroskleróza.

Ve středověké Evropě bylo sice pitvání mrtvol zakázáno, ale navzdory tomu se mohl do nitra lidského těla podívat prakticky každý, kdo chtěl. Tehdy se totiž nebožtíci poměrně často balzamovali nebo alespoň vařili, aby tak rychle nepodléhali zkáze během přepravy na místo pohřbu. Při obou procedurách se stávalo, že v těle vznikaly otvory. V roce 1299 však papež balzamování zakázal, a tak vlastně přinutil lékařskou obec usilovat o oficiální možnost pitvání mrtvol za účelem anatomického studia.

První povolené, či alespoň tolerované pitvy v Evropě se jednotlivě uskutečnily koncem 13. století na některých severoitalských univerzitách. Roku 1302 byla v Bologni provedena první doložená pitva soudní; vyžádal si ji prokurátor k určení příčiny smrti u podezřelé otravy.

Později dostaly pitvy charakter jakéhosi divadelního představení, odehrávajícího se za účasti odborníků i laických diváků.

Patrně první veřejná pitva mužského těla se uskutečnila 12. února 1404 ve Vídni. Proběhla v koupelně špitálu Ducha svatého před městskými hradbami a osobně ji řídil italský děkan vídeňské lékařské fakulty, založené krátce před tím. Medici, lékaři, lékárníci, chirurgové a jejich učni měli vstup volný. Ostatní obecnost musela zaplatit vstupné, z něhož pak byla pořízena první pečeť fakulty.

Během pitvy se podávalo pivo, víno a cukroví. (Ženské tělo ve Vídni poprvé pitvali v roce 1452, tentokrát ovšem z mravopočestných důvodů s vyloučením veřejnosti.)

Na pitvu se ale ještě i dlouho poté pohlíželo spatra. Kdo chtěl zkoumat lidské tělo systematicky a v úzkém kruhu odborníků, musel si pomoci jinak. Krádeže mrtvol z márníc či hřbitovů a jejich prodej vědychtivým medikům či badatelům byl podnik sice riskantní, zato výnosný, zvláště pokud se zloděj zmocnil těla, po kterém se neměl kdo shánět.

A kdo nechtěl riskovat prozrazení, obstaral si nebožtíka sám. Tak ještě v polovině 16. století chodil jeden ambiciózní profesor padovské univerzity osobně krást v noci na hřbitov.

Jednou prý se mu tak podařilo získat tělo dívky pohřbené teprve 24 hodin. Pak ji čtrnáct dní tajně uchovával v bytě a pilně pitval. Nakonec se ale jeho badatelské úsilí prozradilo, takže při další návštěvě místa posledního odpočinku ho přivítal déšť šípů. Profesor však šťastně unikl a mohl se stát zakladatelem moderní anatomie.

Lístky do prvních řad dostávali VIP

Významný lékař Felix Platter založil v Basileji roku 1580 první takzvané theatrum anatomicum neboli anatomické divadlo. Brzy následovala další. Byla zřizována podle vzoru antických amfiteátrů: hluboko dole uprostřed stál otáčivý pitevní stůl, osvětlovaný svíčkami a pochodněmi. Kolem něj se pak v kruzích zvedaly terasy lavic zakončené místy k stání. Kupříkladu známé theatrum v Padově, zřízené v roce 1594, pojmullo až tři stovky lidí.

Zpočátku tato "divadla" sloužila jen budoucím lékařům, ale postupně se pitvy měnily ve významnou společenskou událost, pořádanou často ve spojení s nějakou veřejnou slavností, nejčastěji s karnevalem.

Hlavním smyslem "otevírání lidského těla" přestával být vědecký výzkum, pitvy získávaly charakter zábavy pro široké publikum. S "lístky" na takovou kratochvíli se zacházelo stejně jako v současnosti: nejlepší místa dostali gratis VIP's a páni profesori. Za nimi pak usedli lékaři, medici, chirurgové (ti tehdy nebyli právoplatnými lékaři), lazebníci (kteří prováděli drobné léčebné a chirurgické výkony). Zbylá místa pak mohl zabrat kdokoli, pokud zaplatil vstupné.

Jeseniova podařená premiéra

Rudolfínská Praha sice svoje theatrum anatomicum neměla, ale o tehdejší módní podívanou přece jenom nepřišla. Zorganizoval ji "jako host" mladý profesor wittenberské univerzity Jan Jesenský. Později osobní lékař Rudolfa II. a ještě později poslední předbělohorský rektor Univerzity Karlovy.

Získal povolení císaře i fakulty, kat dodal zachovalé tělo "ortelovaného" (oběšeného) odsouzence, pomocníci černým sukrem pietně vyzdobili místo konání - dvůr Rejčkovy koleje (stála v dnešní Bartolomějské ulici). První "slavnostní", tedy veřejná pitva ve střední Evropě začala 8. června 1600 a trvala plných pět dní. Díky poměrně chladným nocím a profesionalitě Jesenia: začal tím, co se rychle kazí, tedy vnitřnostmi, pak přišly na řadu postupně hrudník, mozek, smyslové orgány, a naposled končetiny.

Slavnost, které se zúčastnily stovky diváků, zakončil Jesenius rozřezáním ovčí dělohy (neboť mrtvola byla muž). Po skončení pitvy se Jesenius vrátil do Wittenberku a rok nato o ní vydal latinsky psanou zprávu Popis slavnostně vykonané pražské pitvy v roce 1600.

Lékařský Linné

Přesně 400 let a jeden týden po historické vídeňské produkci s nebožtíkem, tedy 19. února 1804, se narodil muž, který s pitváním spojil celou svoji excelentní vědeckou kariéru.

Karel Rokitanský pocházel z Hradce Králové. Medicínu vystudoval ve Vídni, kde se také ihned po získání doktorského titulu v roce 1828 stal asistentem v patologickém ústavu Všeobecné nemocnice, pár let nato jeho šéfem a profesorem lékařské fakulty.

Rokitanský práci v pitevně zásadně přeorganizoval a časem se jeho ústav stal nejen vzorem, ale i rovnocenným partnerem jiným klinickým pracovištím. Předtím to totiž fungovalo tak, že pokud chtěl některý lékař znát příčinu smrti svého pacienta, provedl si pitvu sám. Neměl ovšem dost znalostí a zkušeností k tomu, aby si výsledek správně vyhodnotil.

Až Rokitanský vymyslel a realizoval zásadu, že "patologická anatomie nemá být pouhým základem lékařského vědění, ale i základem lékařského jednání".

Za svůj život provedl přes 75 000 pitevních výzkumů, díky nimž například už roku 1852 vyslovil představu o vzniku dnes tolik obávané aterosklerózy. Především ale všechna ta získaná kvanta informací utřídil a zařadil (proto se mu říkalo Linné medicíny).

Osobně to asi byl dost nemluvný patron, kterého rozehřála snad jen otázka po jeho synech. Měl čtyři. Polovina jeho potomků provozovala lékařskou praxi, druhá polovina se živila zpěvem. Rokitanský odpovídal ochotně a dokonce s náznakem citu: "Dva ječí a dva léčí!"

Jeden ze zakladatelů anatomické patologie zemřel roku 1878 ve Vídni.